

הגהות על שיחת אחש"פ, ה'תשכ"ט

- הגהה שלישית -

[בפתק קטן המצורף להנחה כתב

כ"ק אדמו"ר שליט"א בכתי"ק:

מהיר

בס"ד, קטע משיחת אחרון של פסח, ה'תשכ"ט

- העתקה מאידית -

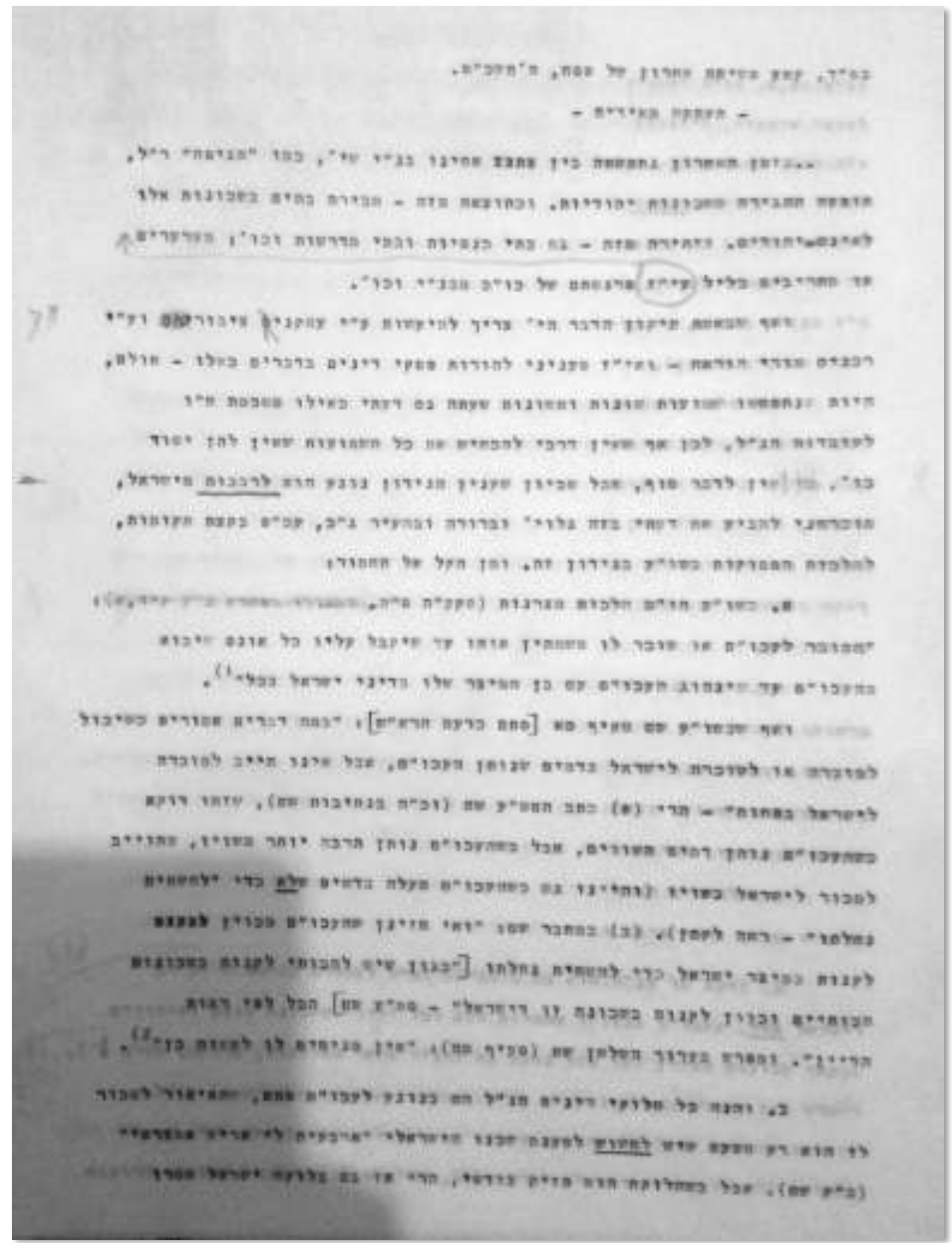
..בזמן האחרון נתפשטה בין אחינו בני"י שי, כמו "מגיפה" ר"ל, תופעת ההגירה משכונות יהודיות. וכתוצאה מזה - מכירת בתים בשכונות אלו לאינם-יהודים. ויתירה מזה - גם בתי כנסיות ובתי מדרשות וכו'; מערערים עי"ז או מחריבים כליל פרנסתם של כו"כ מבני"י וכו'.

ואף שבאמת תיקון הדבר הי' צריך להיעשות ע"י עסקנים ציבוריים וע"י רבנים מורי הוראה - ואי"ז מעניני להורות פסקי דינים בדברים כאלו - אולם, היות שנתפשטו שמועות שונות ומשונות שעתה גם דעתו כאילו מסכמת ח"ו לעובדות הנ"ל, לכן אף שאין דרכי להכחיש את כל השמועות שאין להן יסוד כו', כי אין לדבר סוף, אבל מכיון שענין הנידון נוגע הוא לרבות מישאל, מוכרחני להביע את דעתי בזה גלוי וברורה ובהעיר ג"כ, עכ"פ בקצת מקומות, להלכות הפסקות בשו"ע בנידון זה, ומן הקל אל החמור:

א. בשו"ע חו"מ הלכות מצרנות (סקע"ה ס"מ. ומקורו בגמרא ב"ק קיד, א): "המוכר לעכו"ם או שוכר לו משמתין אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבוא מהעכו"ם עד שינהוג העכו"ם עם בן המיצר שלו בדיני ישראל בכל".⁽¹⁾

ואף שבשו"ע שם סעיף מא [סתם כדעת הרא"ש]: "במה דברים אמורים כשיכול למוכרה או לשוכרה לישראל בדמים שנותן העכו"ם, אבל אינו חייב למוכרה לישראל בפחות" - הרי (א) כתב הסמ"ע שם (וכ"ה בנתיבות שם), שזהו דוקא כשהעכו"ם נותן דמים השווים, אבל כשהעכו"ם נותן הרבה יותר משוויו, מחוייב למכור לישראל בשוויו (והיינו גם כשהעכו"ם מעלה בדמים של"א כדי להשחית נחלתו" - ראה לקמן). (ב) במחבר שם: "ואי חזינו שהעכו"ם מכוין לקנות במיצר ישראל כדי להשחית נחלתו [כגון שיש להכותי לקנות בשכונות הכותיים וכוון לקנות בשכונה זו דישאל" - סמ"ע שם] הכל לפי ראות הדיין". ומפרש בערוך השלחן שם (סעיף מה): "אין מניחים לו לעשות כן".⁽²⁾

ב. והנה כל חלוקי דינים הנ"ל הם בנוגע לעכו"ם סתם, שהאיסור למכור לו הוא רק מטעם שיש לחשוש לטענת שכנו הישראלי "ארבעית לי אריא אמצראי" (ב"ק שם). אבל כשהלוקח הוא מזיק בודאי, הרי אז גם בלוקח ישראל אמרו

- ב -

(ב"ב כא.א. חו"מ רסקנ"ו): "לא ישכירנו לא לרופא ולא לאומן כו' ולא לסופר ארמאי", ו"אפילו שאינו מוצא (אחר) להשכירו (טור שם. עפ"י תוספות ב"ב שם). ומזה מובן, שגם לשיטת הרא"ש הנ"ל, הנה במקום שע"י מכירת הבית לנכרי מגיע היזק ונדאי לישראל, אסור למכור להנכרי (אפילו כשאין כוונתו להשחית נחלתו) גם באופן שאינו יכול למכור את הבית לישראל במחיר השווה, כי דמי למשכיר לאומן. (ויתירה מזו: מכיון שבנדוד"ד בא היזק בעת המכירה, ה"ז כמזיק בידים, כי הוי גירא דילי' (ראה חו"מ סקנ"ה), והלא זה חמור יותר ממשכיר לאומן).

ואף שלפי שיטת המרדכי (הובא ברמ"א שם רסקנ"ו, ובב"ח שם: שמשמע דהכי ס"ל להרמ"א) האיסור הוא דוקא להשכיר להאומן אבל למכרו שרי - הרי (א) מפורש ברמ"א שם (וכ"ה במרדכי) "ובלבד שלא ימכרנו לעכו"ם, דלא ציית דינא". (ב) בנדוד"ד אין לחלק בין שכירות למכירה. כי טעמו של המרדכי מה שמתיר במכירה הוא לפי שבמכירה "אין היזקו ברי" (סמ"ע שם), וטעם זה שייך דוקא כשהיזק הוא מצד האומנות של הלוקח, משא"כ בנדוד"ד, הרי "היזקו ברי" גם במכירה.

והנה גם לפי מ"ש הב"ח שם שטעמו של המרדכי הוא "דבמכירה דיוצא מרשותו לגמרי אין היזק ממנו" --היינו דוקא כשהיזק בא לאחרי שיצא מרשותו, משא"כ בנדוד"ד, הרי היזק בא בשעת המכירה עצמה - וגם לפני המכירה, כי התפשטות השמועה עצמה, שהנכרי עומד לקנות הבית, פועלת כבר הוזלה במחיר הבתים שבשכונה, מביאה לידי בהלה ופחדים וכו'".⁵

ויש להאריך רבות בכהנ"ל בגדרי דגרמי וגרמא בניזקין, אבל אכ"מ זממנו. והרי אינו נוגע אלא לתוספת כח וחומר יותר בענין ההתקנה. ①

ג. והנה כל הנ"ל הוא גם כשמכירת הבית לעכו"ם גורמת היזק רק לישראל אחד. עאכ"כ בנדוד"ד שההיזק הוא לכל יהודי השכונה (וגם להיהודים שבשאר שכונות העיר, ועד שזה נוגע גם לבני"ש בשאר המדינות, כדלקמן סעיף הו'), ויתרה מזו מפורש ברמ"א (סקנ"ה סכ"ב. מרדכי קדושין סתקס"א-ב) וז"ל: "דוכוס ממדינה שגזר על יהודים שיעשו עם היהודים הדרים תחת שרים קטנים בכפרים שידורו תחתיו ואם לא יגרש כולם, צריכים לקיים דברי הדוכוס

① כן יש להעיר לשלימות הענין אשר המדובר בעירובין (ר"פ הדר ואילך ובשו"ע או"ח שם) ובע"ז (כא, א ועוד ובשו"ע יו"ד שם) - אינו שייך לדין השכונות אצותן-מ"ד דנדוד"ד.

① כן יש להעיר לשלימות הענין אשר המדובר בעירובין (ר"פ הדר ואילך ובשו"ע או"ח שם) ובע"ז (כא, א ועוד ובשו"ע יו"ד שם) - אינו שייך לדין השכונות אצותן-מ"ד דנדוד"ד.

[קטע זו כתבו כ"ק אדמו"ר שליט"א על דף אחר המצורף להשיחה - המו"ף]

... (ב"ב כא.א. חו"מ רסקנ"ו) ... ולא לסופר ארמאי, ו"אפילו שאינו מוצא (אחר) להשכירו (טור שם. עפ"י תוספות ב"ב שם). ומזה מובן, שגם לשיטת הרא"ש הנ"ל, הנה במקום שע"י מכירת הבית לנכרי מגיע היזק ונדאי לישראל, אסור למכור להנכרי (אפילו כשאין כוונתו להשחית נחלתו) גם באופן שאינו יכול למכור את הבית לישראל במחיר השווה, כי דמי למשכיר לאומן. (ויתירה מזו: מכיון שבנדוד"ד בא היזק בעת המכירה, ה"ז כמזיק בידים, כי הוי גירא דילי' (ראה חו"מ סקנ"ה), והלא זה חמור יותר ממשכיר לאומן).

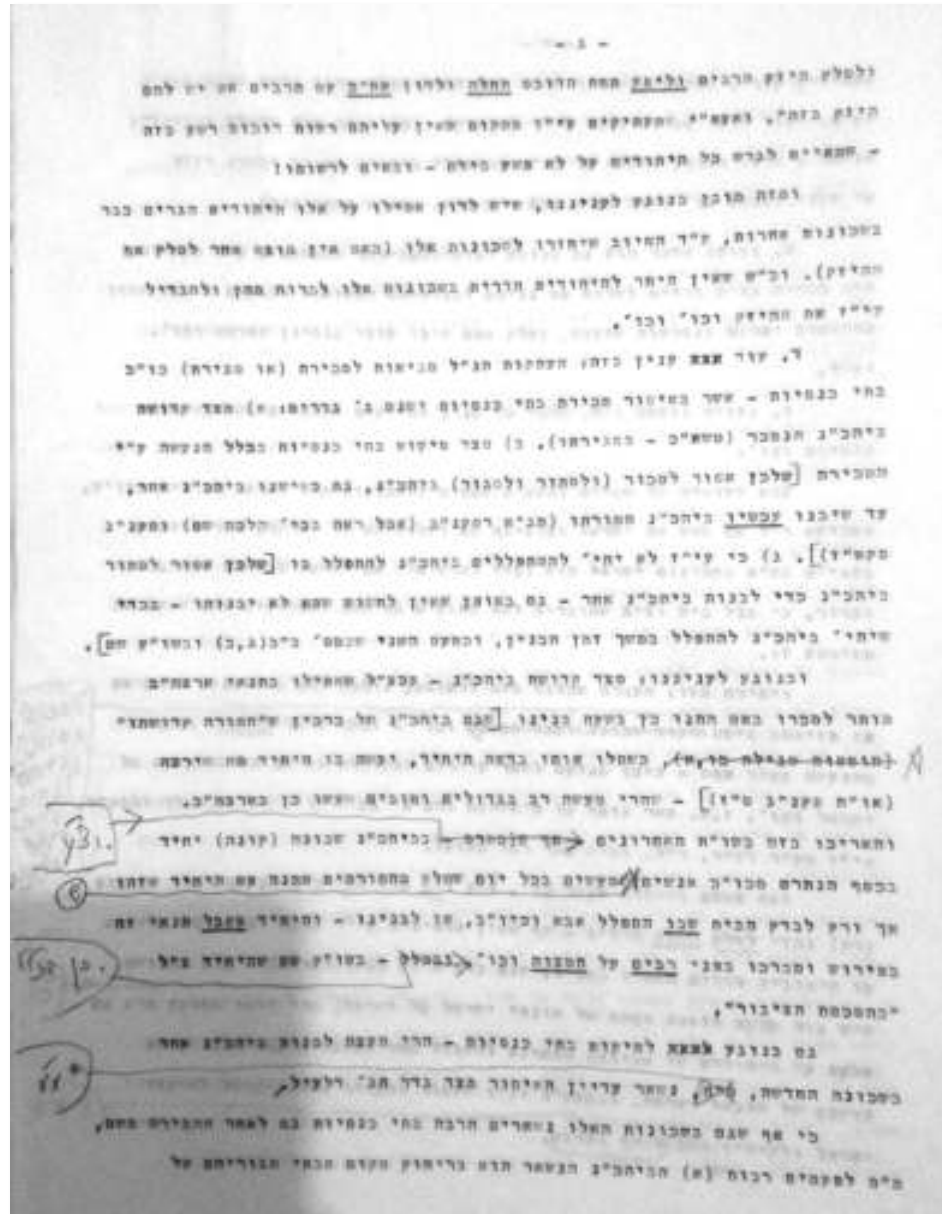
- ג -

ולסלק היזק הרבים וליסע תחת הדוכס תחילה ולדון אח"כ עם הרבים אם יש להם היזק בזה, ופעפ"י שמעתיקים עי"ז ממקום שאין עליהם רשות דוכוס רשע כזה - שמאיים לגרש כל היהודים על לא פשע בידם - ובאים לרשותו!

ומזה מובן בנוגע לענייננו, שיש לדון אפילו על אלו היהודים הגרים כבר בשכונות אחרות, ע"ד החיוב שיחזרו לשכונות אלו (באם אין מוצא אחר לסלק את ההיזק). וכ"ש שאין שום היתר להיהודים הדרים בשכונות אלו לברוח מהן ולגדל עי"ז את ההיזק וכו' וכו'.

ד. עוד ענין בזה: העתקות הנ"ל מביאות למכירת (או סגירת) כו"כ בתי כנסיות - אשר באיסור מכירת בתי כנסיות ישנם ג' גדרים: א) מצד קדושת ביהכ"נ הנמכר (משא"כ בסגירתו). ב) מצד מיעוט בתי כנסיות בכלל הנעשה ע"י המכירה [שלכן אסור למכור (ולסתור ולסגור) ביהכ"נ, גם כשישנו ביהכ"נ אחר, עד שיבנו עכשיו ביהכ"נ תמורתו (מג"א רסקנ"ב (אבל ראה בבי' הלכה שם) וסקנ"ג סקט"ז)]. ג. כי עי"ז לא יהי' להתפללים ביהכ"נ להתפלל בו [שלכן אסור לסתור ביהכ"נ כדי לבנות ביהכ"נ אחר - גם באופן שאין לחשוש שמא לא יבנוהו - בכדי שיהי' ביהכ"נ להתפלל במשך זמן הבנין, וכטעם השני שבמס' ב"ב ג, ב ובשו"ע שם]. ובנוגע לענייננו: מצד קדושת ביהכ"נ - עכצ"ל שאפילו בתנאי ארצה"ב מותר למכרו באם התנו כן בשעת בנינו [שגם ביהכ"נ של כרכין ש"חמורה קדושתו" (תוספות מגילה כו, א), כשתלו אותו בדעת היחיד, יעשה בו היחיד מה שירצה (או"ח סקנ"ג ס"ז)] - שהרי מעשה רב בגדולים וטובים שעשו כן בארצה"ב. והאריכו בזה בשו"ת האחרונים. וצ"ע אף שבפרט - בביהכ"נ שבונה (קונה) יחיד בכרך הנתרם מכו"כ אנשים) שמעשים בכל יום שחלק מהתורמים מתנה עם היחיד שזהו אך ורק לבדק הבית שבן התפלל אבא וכיו"ב, או לבנינו - והיחיד מקבל תנאי זה בפירוש ומברכו בפני רבים על המצוה וכו' - ובכלל - כן בכלל - בשו"ע שם שהיחיד צ"ל "כהסכמת הציבור",

גם בנוגע למיעוט בתי כנסיות - הרי העצה לבנות ביהכ"נ אחר בשכונה החדשה, מ"מ * [=סימן שקטע הבאה יהי' קטע חדש - הנו"מ] מ"מ נשאר עדיין האיסור מצד גדר הג' דלעיל, כי אף שגם בשכונות האלו נשארים הרבה בתי כנסיות גם לאחר ההגירה משם, מ"מ לפעמים רבות (א) הביהכ"נ הנשאר הוא בריחוק מקום מבתי מגוריהם של

- ד -

מתפללים אלו - שביהכ"נ המכור שימש להם מקום תפלה קרוב (ראה מג"א סקנ"ג סק"מ: יכול לומר שאין רצונו לילך למרחוק). (ב) נוסח התפלה שביהכ"נ הנשאר - אינו כנוסח התפלה של כו"כ ממתפללי ביהכ"נ המכור וארז"ל אל תשנו ממנהג כו' (ראה מג"א ר"ס ס"ח. בשו"ת האחרונים).

ה. ואותו הדבר הוא גם בנוגע למוסדות-חינוך המתמעטים ע"י הגירה, שזה מכריח כו"כ הורים לשלוח את בניהם ובנותיהם למקומות רחוקים - וזה קשור בהוצאות יתרות ובטרחות שונות, וחלק מהם אינו עומד בנסיון הטרחה וכו'. וק"ל.

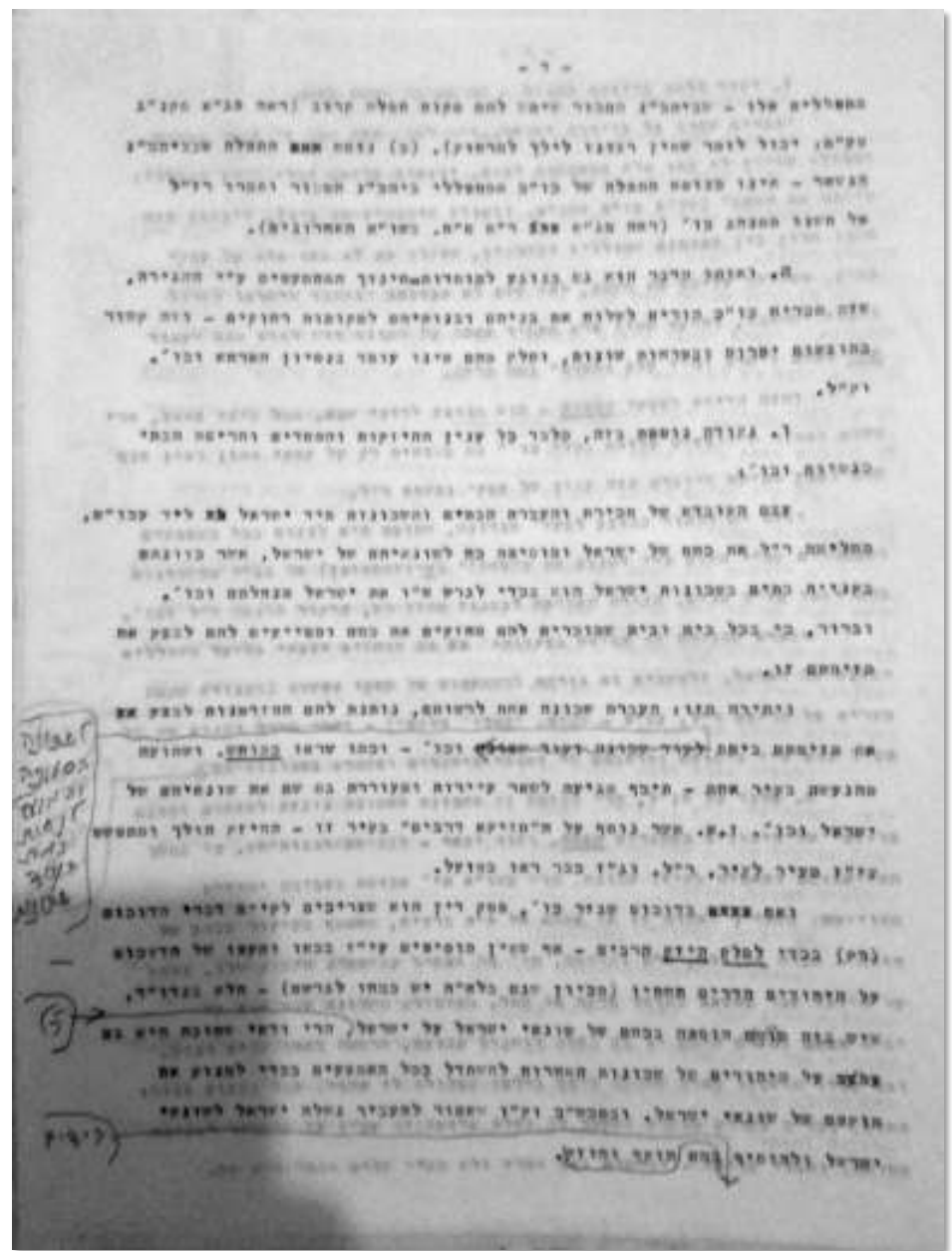
ו. נקודה נוספת בזה, מלבד כל ענין ההיזקות והפחדים והריסת הבתי כנסיות וכו':

עצם העובדא של מכירת והעברת הבתים והשכונות מיד ישראל ליד עכו"ם, מחלישה ר"ל את כחם של ישראל ומוסיפה כח לשונאיהם של ישראל, אשר כוונתם בקניית בתים בשכונות ישראל הוא בכדי לגרש ח"ו את ישראל מנחלתם וכו'. וברור, כי בכל בית ובית שמוכרים להם מחזקים את כחם ומסייעים להם לבצע את מזימתם זו.

ויתירה מזו: העברת שכונה אחת לרשותם, נותנת להם הזדמנות לבצע את מזימתם ביחס לעוד שכונה ~~עוד שכונה~~ ~~שכונה~~ **לשכונה הסמוכה והאומץ לנסות זאת בעוד שכונות** וכו' - וכמו שראו ב**במוחש** ושמועה מהנעשה בעיר אחת - תיכף מגיעה לשאר עיירות ומעוררת גם שם את שונאיהם של ישראל וכו'. ז.א. אשר נוסף על ה"הזיקא דרבים" בעיר זו - ההיזק הולך ומתפשט עי"ז מעיר לעיר, ר"ל. וגו' כבר ראו בפועל.

ואם בדוכוס שגור כו', פסק דין הוא שצריכים לקיים דברי הדוכוס (רק) בכדי **לסלק היזק** הרבים - אף שאין מוסיפים עי"ז בכחו ותקפו של הדוכוס על היהודים הדרים תחתיו (מכיון שגם בלא"ה יש בכחו לגרשם) - הלא בנדו"ד, שיש בזה משום הוספה בכחם של שונאי ישראל על ישראל **ר"ל**, הרי ודאי שחובה היא גם על היהודים של שכונות האחרות להשתדל בכל האמצעים בכדי למנוע את תוקפם של שונאי ישראל.

ובמכש"כ וק"ו שאסור להעביר נחלת ישראל לשונאי ישראל ולהוסיף **בידים** בהם תוקף וחזק.

- ה -

ז. ועוד הלכה בדוגמא להנ"ל אף שאינה דומה ממש:

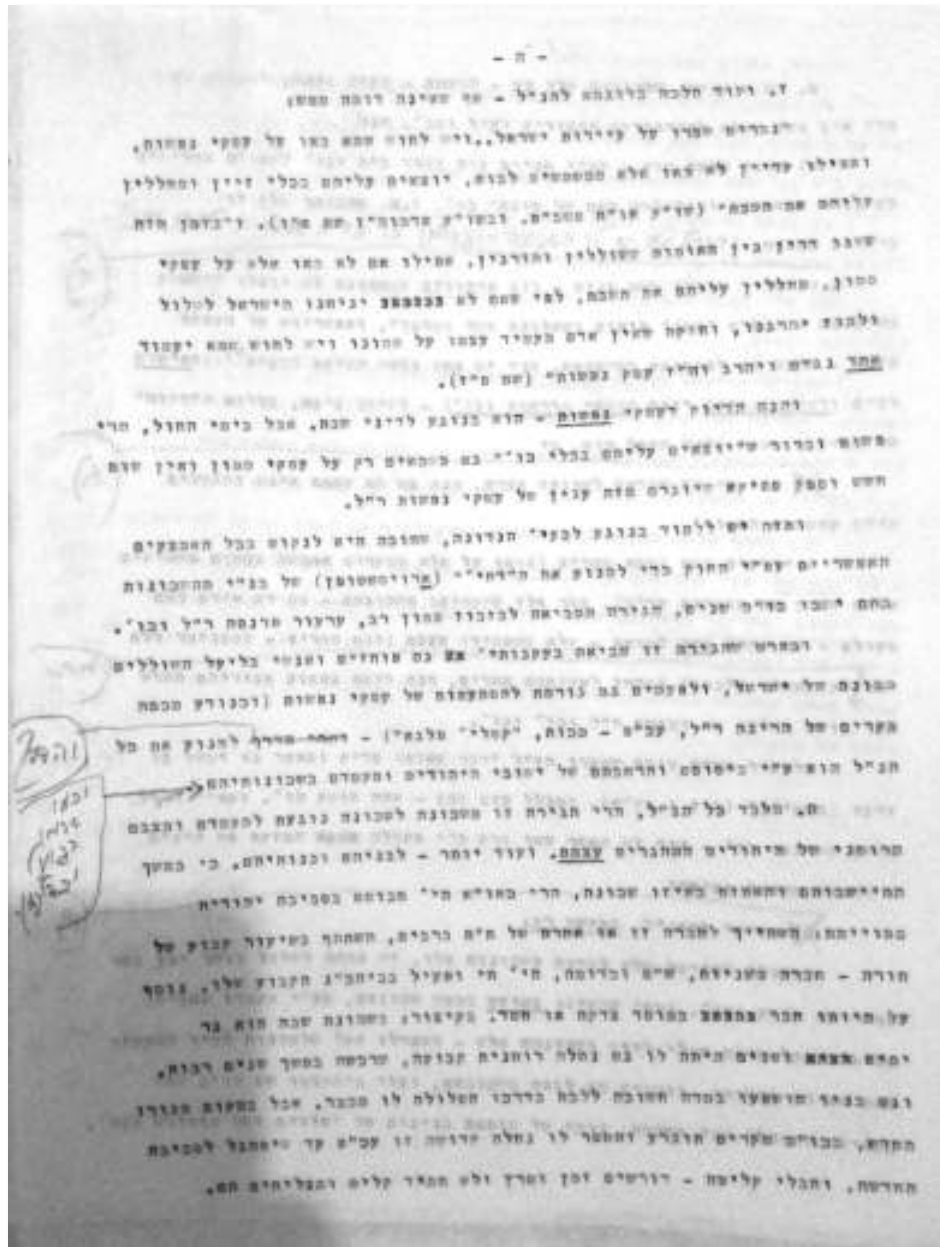
"נכרים שצרו על עירות ישראל . . ויש לחוש שמא באו על עסקי נפשות, ואפילו עדיין לא באו אלא ממשמשים לבוא, יוצאים עליהם בכלי זיין ומחללין עליהם את השבת" (שו"ע או"ח סשכ"ט. ובשו"ע אדמוה"ז שם ס"ו). ו"בזמן הזה שאנו דרין בין האומות ששוללין והורגין, אפילו אם לא באו אלא על עסקי ממון, מחללין עליהם את השבת, לפי שאם לא יניחנו ישראל לשלול ולבזו יהרגנו, וחזקה שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ויש לחוש שמא יעמוד אַחַד נגדם ויהרג וה"ז עסק נפשות" (שם ס"ז).

והנה הדיק דעסקי נפשות הוא בנוגע לדיני שבת. אבל בימי החול, הרי פשוט וברור ש"יוצאים עליהם בכלי כו" גם כשבאים רק על עסקי ממון ואין שום חשש וספק ספיקא שיוגרם מזה ענין של עסקי נפשות ר"ל.

ומזה יש ללמוד בנוגע לבעיא הנדונה, שחובה הוא לנקוט בכל האמצעים האפשריים ע"פ החוק כדי למנוע את "הדחיי" (אָרויסטופען) של בני מהשכונות בה ישבו כו"כ שנים, הגירה המביאה לבזבוז ממון רב, ערעור פרנסה ר"ל וכו'.

ובפרט שהגירה זו מביאה בעקבותי גם פוחזים ואנשי בליעל השוללים ממנם של ישראל, ולפעמים גם גורמת להסתעפות של עסקי נפשות (וכנודע מכמה מקרים של הריגה ר"ל, עכ"פ - מכות, "קטלי פלגא") - אהרי הדרך והדרך למנוע את כל הנ"ל הוא ע"י ביסוסם והרחבתם של ישובי היהודים ומעמדם בשכונותיהם: **וכמו שראו בפועל וכדלקמן.**

ח. מלבד כל הנ"ל, הרי הגירה זו משכונה לשכונה נוגעת למעמדם ומצבם הרוחני של היהודים המהגרים עצמם. ועוד יותר - לבניהם ובנותיהם. כי במשך התיישבותם והאחזם באיזו שכונה, הרי כאו"א הי' מבוסס בסביבה יהודית מסוימת: השתייך לחברה זו או אחרת של ת"ת ברבים, השתתף בשיעור קבוע של תורה - חברה משניות, ש"ס וכדומה, הי' חי ופעיל בביהכ"נ הקבוע שלו. נוסף על היותו חבר במוסד צדקה או חסד. בקיצור: בשכונה שבה הוא גר ימים ושנים היתה לו גם נחלה רוחנית קבועה, שרכשה במשך שנים רבות. וגם בניו הושפעו במדה חשובה ללכת בדרכו הסלולה לו מכבר. אבל, במקום מגורו החדש, ככו"כ מקרים תוגרע ותחסר לו נחלה קדושה זו עכ"פ עד שיסתגל לסביבה החדשה, וחבלי קליטה - דורשים זמן ומרץ ולא תמיד קלים ומצליחים הם.

- 1 -

ט. יש טוענים, ששכונות אלו הם - לדעתם - מקום סכנה, ובכגון דא הרי אין כאן מקום להאיסורים האמורים לעיל וכו'. אבל

(א) ברור הוא - שע"י מכירת בית ועוד בית וכו' לעכו"ם מחלישים כח בני" שבשכונה ומגדילים כחם של שונאי כו' ז.א. שהמוכר חלק לו ביצירת הסכנה. **ובפרט אם יש לו השפעה - ופעולתו זו תביא שאחרים ילמדו ממנו.**

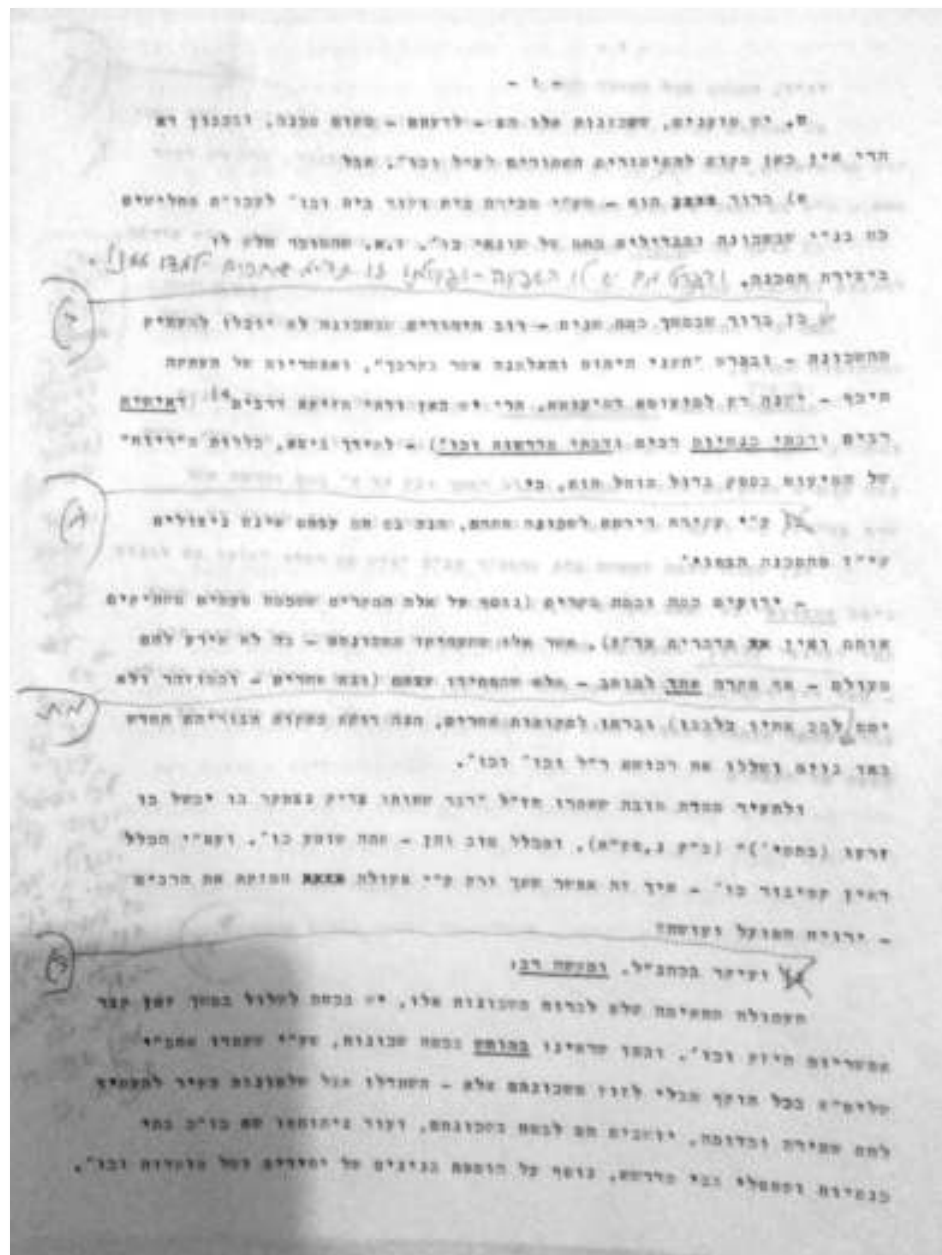
(ב) כן ברור שבמשך כמה שנים - רוב היהודים שבשכונה לא יוכלו להעתיק מהשכונה - ובפרט "העני היתום והאלמנה אשר בקרבך", ואפשריות של העתקה תיכף - ישנה רק למיעוטא דמיעוטא. הרי יש כאן ודאי הזיקא דרביים⁽⁴⁾ (דאישים רבים ודבתי כנסיות רבים ודבתי מדרשות וכו') - לאידך גיסא כללות "הריח" של המיעוט בספק גדול מוטל הוא, כי

(ג) ע"י עקירת דירתם לשכונה אחרת, הנה גם הם עצמם אינם ניצולים ע"ז מהסכנה הצפויה - ידועים כמה וכמה מקרים, (נוסף על אלה המקרים שמכמה טעמים משתיקים אותם ואין מדברים עד"ז), אשר אלו שהעתיקו משכונתם - בה לא אירע להם מעולם - אף מקרה אחד למוטב - אלא שהפחידו עצמם (וגם אחרים - וכמוזהר ולא ימס את לבב אחיו כלבבו) וברחו למקומות אחרים, הנה דוקא במקום מגוריהם החדש באו גוים ושללו את רכושם ר"ל וכו' וכו'.

ולהעיר ממדה טובה שאמרו חז"ל "דבר שאותו צדיק נצטער בו יכשל בו זרעו (בתמי") (ב"ק נ, סע"א), ומכלל טוב והן - אתה שומע כו'. ועפ"י הכלל דאין קטיגור כו' - איך זה אפשר שאך ורק ע"י פעולה המזקת את הרבים - ירויח הפועל ועושה?

(ד) ועיקר בכהנ"ל. ומעשה רב:

תעמולה מתאימה שלא לברוח משכונות אלו, יש בכחה לשלול במשך זמן קצר אפשריות היזק וכו'. וכמו שראינו במוחש בכמה שכונות, שע"י שעמדו אחב"י שליט"א בכל תוקף מבלי לזוז משכונתם אלא - השתדלו אצל שלטונות העיר להעמיד להם שמירה וכדומה, יושבים הם לבטח בשכונתם, ועוד ניתוספו שם כו"כ בתי כנסיות וספסלי בבי מדרשא, נוסף על הוספת בנינים של יחידים ושל מוסדות וכו'.

י"ד. המורם מכל האמור הוא: א) העתקות הנ"ל - אין הן שאלת היחיד והפרט (רק הריח - באם ישנו - הוא של היחיד), אבל השש ההיזק הוא שאלת היזק הרבים והציבור, ולא רק דעיר אחת - כ"א גם דשאר עיירות לשם תגיע השמועה וכו'.

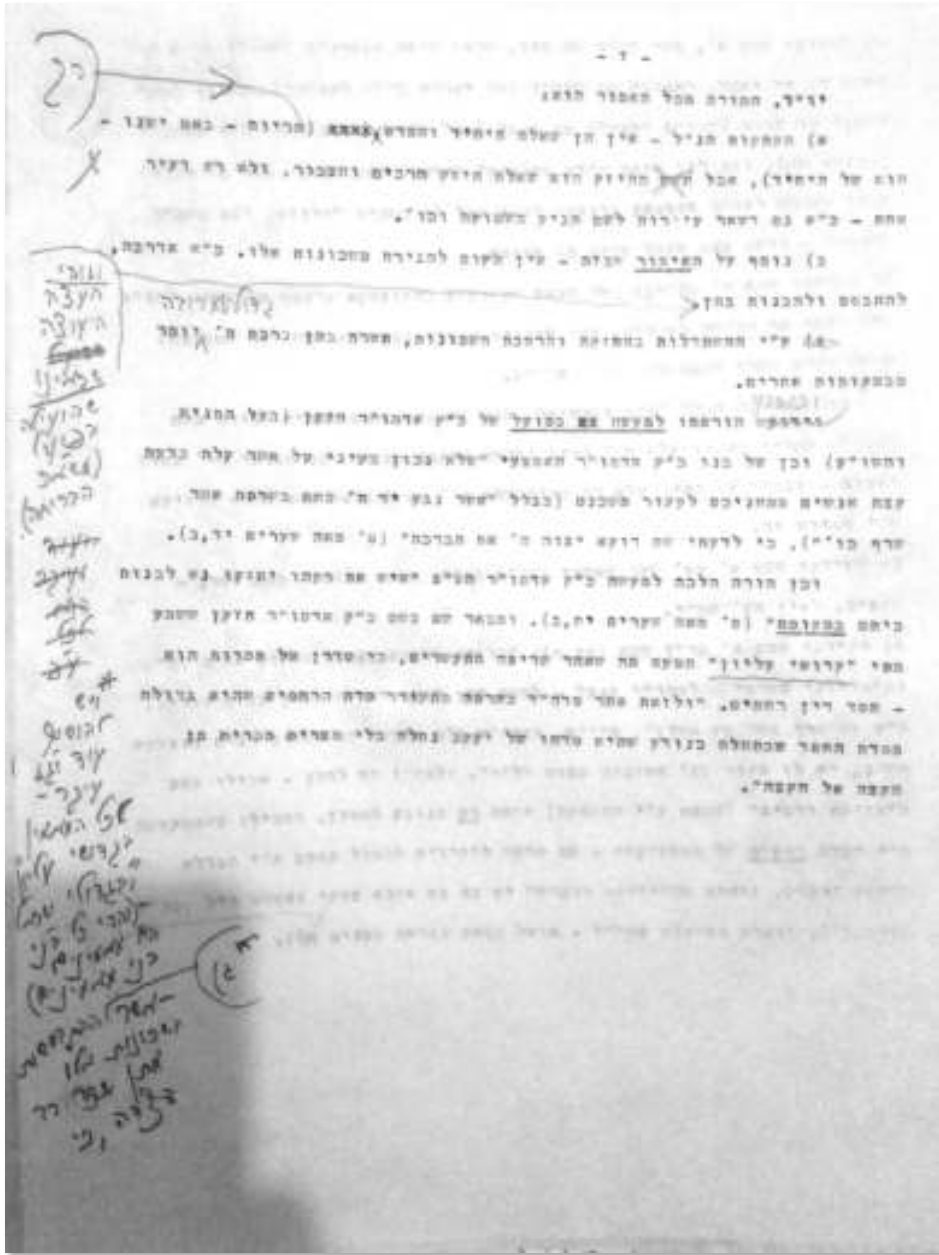
ב) נוסף על האיסוב שבזה - אין מקום להגירה משכונות אלו. כ"א אדברה, להתבסס ולהבנות בהן- **וזוהי העצה היעוצה שהועיל שראינו שהועילה בפועל (משא"כ הבריחה). וצדד ועיקר הוא לכל ע"פ** * [=סימן שקטע הבאה יהי קטע חדש - המו"ד] **ויש להוסיף עוד וג"ז עיקר - לכל המאמין ב"קדושי עליון"**

ובגדולי ישראל - (והרי כל בני מאמינים בני מאמינים) - אשר * [=סימן שקטע הבאה יהי קטע חדש - המו"ד] **(ג) ההתבססות בשכונות אלו מתן שכר רב בצדה, כי**

ע"י ההשתדלות בהחזקת והרחבת השכונות, תשרה בהן ברכת ה' גדולה ומרובה יותר מבמקומות אחרים.

ידועה וכידוע הוראתו **למעשה בפועל** של כ"ק אדמו"ר הזקן (בעל התניא והשו"ע) וכן של בנו כ"ק אדמו"ר האמצעי "שלא נכון בעיני על אשר עלה בדעת קצת אנשים ממחניכם לעקור משכנם (בגלל "אשר נגע יד ה' בהם בשרפה אשר שרף כו"). כי לדעתי שם דוקא יצוה ה' את הברכה" (ס' מאה שערים יד, ב).

וכן הורה הלכה למעשה כ"ק אדמו"ר הצ"צ "איש את רעהו יחזקו נא לבנות ביתם במקומם" (ס' מאה שערים יח, ב). ומבאר שם בשם כ"ק אדמו"ר הזקן ששמע מפי "קדושי עליון" הטעם מה שאחר שריפה מתעשרים, כי סדרן של המדות הוא - חסד דין רחמים. "ולזאת אחר מדה"ד בשרפה מתעורר מדת הרחמים שהיא גדולה ממדת החסד שבתחלה כנודע שהיא מדתו של יעקב נחלה בלי מצרים מבריה מן הקצה אל הקצה".

1) העירני חכם א', אשר בטור שם כתב, שלפי שיטת הגאונים "אפילו שהוא עני ואין לו מה יאכל, יתפרנס מן הצדקה ואל יגרום היזק לחבירו". - **כן** ואינו רשאי למכור את הבית לעכו"ם "אפילו אם רוצה לקבל עליו אונסא דמתייליד לשכנו" (פרישה שם). וגם לפי שיטת ה"ש מחלקים" (עיטור בשם רבינו משה בר חנוך) מותר למכרה לצורך פרנסתו דוקא אבל לא בשביל להרויח. וגם בשביל פרנסתו - דוקא באם מקבל עליו כל אונסא.

2) העירני חכם א' מתשובת בעל הנטע שעשועים (המועתקת ב"כסף הקדשים" לחו"מ שם) שאסר בה מכירה לעכו"ם, לפי שכוונת הנכרי (בעובדא שבה דנה התשובה) היתה לגרש בעלי השטיבליך כו'. עיי"ש.

ושם בתשובה מבעל "כסף הקדשים", איך שהרבה נתחבט להתיר מכירת בית לנכרי, אפילו באופן שלא הי' מצא ישראל שיקנה בשויו וגם המוכר הי' נחוץ למעות - ובכ"ז לא התיר אלא רק משום שלא הי' שם לישראל שום דררא דהזיקא ע"י מכירה זו.

3) העירני חכם א' מס' שחר המשפט סקל"א סק"ד. משפט שלום - מבערזשאן - סקע"ה. ואין הס' תח"י.

4) העירני חכם א' מר"ן שבת (מבא), ד"נוקא דרבים כסכנת נפשות חשיב לן". וב"גליוני הש"ס" - למהר"י ענגל - לשבת שם: "ואף דאיירי כאן בנזק הגוף.. מ"מ זה ערך אחד עם ממון", עיי"ש. ועיי"ש ג"כ ש"דבר זה דממון רבים כנפשות חשוב, יש לו מקור בס' החינוך מצוה רל"ו". ולפ"ז יש לדון - אפילו באם ה"הזיקא דרבים" (הבאה ע"י ההעתקה) היתה בק בנוגע לממון. ואפילו כשההעתקה היא הצלה ו**דאית** של המעתיקים - אם מותר ליחידים להציל עצמם ע"י הגדלת הזיקא דרבים. ובפרט שה"הזיקא דרבים" יש בה משום עסקי נפשות ר"ל (כנ"ל סעיף ז'), והצלת המיעוט שעי"ז - מוטל בספק (וראה בפנים א) א).

1) העירני חכם א', אשר בטור שם כתב, שלא יחזק הנאננים "אפילו שהוא עני ואין לו מה יאכל, יתפרנס מן הצדקה ואל יגרום היזק לחבירו". - **כן** ואינו רשאי למכור את הבית לעכו"ם "אפילו אם רוצה לקבל עליו אונסא דמתייליד לשכנו" (פרישה שם). וגם לפי שיטת ה"ש מחלקים" (עיטור בשם רבינו משה בר חנוך) מותר למכרה לצורך פרנסתו דוקא אבל לא בשביל להרויח. וגם בשביל פרנסתו - דוקא באם מקבל עליו כל אונסא.

2) העירני חכם א' מתשובת בעל הנטע שעשועים (המועתקת ב"כסף הקדשים" לחו"מ שם) שאסר בה מכירה לעכו"ם, לפי שכוונת הנכרי (בעובדא שבה דנה התשובה) היתה לגרש בעלי השטיבליך כו'. עיי"ש.

ושם בתשובה מבעל "כסף הקדשים", איך שהרבה נתחבט להתיר מכירת בית לנכרי, אפילו באופן שלא הי' מצא ישראל שיקנה בשויו וגם המוכר הי' נחוץ למעות - ובכ"ז לא התיר אלא רק משום שלא הי' שם לישראל שום דררא דהזיקא ע"י מכירה זו.

3) העירני חכם א' מס' שחר המשפט סקל"א סק"ד. משפט שלום - מבערזשאן - סקע"ה. ואין הס' תח"י.

4) העירני חכם א' מר"ן שבת (מבא), ד"נוקא דרבים כסכנת נפשות חשיב לן". וב"גליוני הש"ס" - למהר"י ענגל - לשבת שם: "ואף דאיירי כאן בנזק הגוף.. מ"מ זה ערך אחד עם ממון", עיי"ש. ועיי"ש ג"כ ש"דבר זה דממון רבים כנפשות חשוב, יש לו מקור בס' החינוך מצוה רל"ו". ולפ"ז יש לדון - אפילו באם ה"הזיקא דרבים" (הבאה ע"י ההעתקה) היתה בק בנוגע לממון. ואפילו כשההעתקה היא הצלה ו**דאית** של המעתיקים - אם מותר ליחידים להציל עצמם ע"י הגדלת הזיקא דרבים. ובפרט שה"הזיקא דרבים" יש בה משום עסקי נפשות ר"ל (כנ"ל סעיף ז'), והצלת המיעוט שעי"ז - מוטל בספק (וראה בפנים א) א).